

handzamer volksklasse bezat dan Amsterdam, moet dit zeker ten dele – gelijk hij zelf trouwens al te verstaan gaf – daaraan worden toegeschreven, dat in de Maasstad het nakroost der huipen inmiddels was opgegaan in het numeriek sterker contingent van gezonde immigranten en dit in de hoofdstad althans toen nog in veel mindere mate had kunnen geschieden.

Het hier bedoelde integratie-proces is overigens toch een algemeen-Nederlandse evolutie, voltrokken in natuurlijke samenhang met het ontstaan van een strijdbare arbeidersorganisatie en het ontwaken van een sociaal roepingsbesef bij 's lands overheid, waarvan Van Houtens kindernetwet van 1874 – het is tekenend, dat het een initiatiefwet moest zijn – een eerste bescheiden symptoom was. Het zou naïef zijn te menen, dat dit initiatief het uitvloeisel was van deernis met de schare; het werd geboren uit de realiteitszin van een fabrikant, die als aan den lijve ondervond, dat onze industrie geen buitenlandse concurrentie kon doorstaan, zolang ons volk geen lichamelijk en geestelijk valide arbeiders kon leveren ⁷⁸). Dat Van Houten, indien amendementen zijn opzet in dezen niet gefrustreerd had, bij dit wetje tevens de leerplicht zou hebben ingevoerd, is al even veelzeggend, want verbeterd en meer algemeen beschikbaar volksonderwijs, liefst gevolgd door ambachtsonderwijs, was een ander middel ter bereiking der hier bedoelde integratie. Het spreekt een duidelijke taal, dat te Rotterdam pas op 11 april 1870, d.i. anderhalf jaar *na* het De Vletter-oproer, de eerste ambachtsschool werd geopend ⁷⁹).

Langs dezen weg zijn de kinderen van de huipen, het steeds verder verbasterde nakroost van het opstandige grauw van 1690, 1747–1748 en 1783–1785, geregenereerd, ontgroeid aan de traditionele helotenpositie en geëvolueerd tot het zelfrespect van het *fara da se*. Als een laatste stuiptrekking van de horde, die door een Frans geschiedschrijver *la classe dangereuse* genoemd is ⁸⁰), mogen wij de nacht van Jacob de Vletter dan houden voor de doodstrijd der huipen.

NOTEN

1) Voordracht, gehouden in de vergadering van 'Rotterdamum' te Rotterdam op woensdag 13 november 1968.

2) J. Fagel, Het oproer te Rotterdam in 1868; zijn oorzaken en gevolgen. Derde druk. Rotterdam z.j., p. 37.